
VOLKSNAMEN VAN DE WULK BUCCINUM UNDATUM, LINNAEUS, 1758.

R. GOETHAELS

Iedereen kent wel de Wulk *Buccinum undatum*, een grote (tot 10 cm) eetbare slak, die erg variabel gekleurd is. Deze buikpotige is aan de kust meestal gekend onder de naam wullock, vroeger noemde men ze ook wel eens kinkhoren of kinkankhoren.

DE VRIES (1971) geeft als etymologische verklaring van wulk: "kinkhoren; nu vooral Westvl. en Noordholl.; ontstaan uit wilk, welk; vgl. Middelned. wilc, wilke naast willox (vgl. Vlaams willock, wullock) = oud Engels weoloc, wiluc; soort van slak. De naam duidt op het gewondene van de horen en hangt samen met walen". HEEROMA Ts 70 (1952-3: 264, in DE VRIES, 1971) wijst er op dat het woord vooral in Vlaamse en Zeeuwse bronnen voorkomt (wat begrijpelijk is voor een slak van onze kusten) en meent dat het uit het Engels zou zijn overgenomen, wat minder waarschijnlijk is.

DE BO (1892) kent wullock: "mv. wulloks, klemtoon op wul. Eetbare schelpslek, Fr. escargot, Lat. helix. Langs de zee kust geeft men dezen naam aan den *Buccinum undatum*, die, gekookt of gebraden, ook geëten wordt. Ook willock. Het woord schijnt mij afkomstig van het Latijn helix".

BLY (1931) vermeldt wulk, ulk, klos en einekoon als Hollandse benamingen voor *Buccinum undatum*, en als Vlaamse naam geeft hij wullock op. Hij leert ons ook dat de horen van de wulk soms gedeeltelijk overdekt is met "een korst van knobbelige uitwassen" namelijk Ruwe zeerasp *Hydractinia echinata*, en dat de schelpen vaak bewoont worden door de Heremietkreeft *Eupagurus bernhardus*.

Een synoniem voor de wulk is de kinkhoren, of dialectisch kinkankhoren. Deze termen worden nu bijna niet meer gebruikt, maar zijn wel nog terug te vinden in de literatuur. Kinkhoren is qua etymologie erg nauw verwant met wulk. Wulk is afkomstig uit de indogermaanse stam "wel", waarvan de algemene betekenis is: wentelen, wenden, draaien, rollen. Het Griekse helix gaat eveneens tot die wortel terug en heeft dezelfde grondbetekenis, nl. gedraaid, kronkelig, slakkenhuis. Wulk betekent dus gedraaide schelp. Kinkhoren heeft dezelfde betekenis.

BILDERDIJK verklaarde indertijd kinkhoren als geluidshoren, hij dacht daarbij ongetwijfeld aan "kinken": een heldere klank voort-

brengen. De ware betekenis van het eerste lid moeten we echter zoeken in de uitdrukking "er is een kink in de kabel", waar kink letterlijk draai, kronkel betekent.

Bij BILLIET (1957) vinden we de etymologie van kinkhoren: "Etymologisch biedt het woord kink niet veel stevig houvast. Zowel naar de vorm als naar de betekenis blijkt het verwant te zijn met het Griekse goggulos (uitspr. gongulos) dat rond betekent. Kinkhoren is dus zoveel als gedraaide of gekronkelde horen, d.w.z. een spiraalvormig slakkenhuis of dito schelp, bruikbaar als drinkhoren als als trompet".

Volgens het Woordenboek van de Nederlandse taal (WNT) is de benaming kinkhoren van toepassing op verscheidene schelpsoorten, waaronder: de Tritonschelp, de Wulk, de Porseleinhoorn en de Alikruik. BILLIET (1957) verklaart dit nader: "Met kinkhoren heeft men altijd de gedraaide schelp van een zeeslak bedoeld en wel allereerst de Tritonshoren m.a.w. de trompetschelp waarop in mythologische voorstellingen de Tritons, zonen van Neptunus en Amfitrite, blazen. De oorspronkelijke kinkhoren is dus de *Tritonofusus gracilis* DA COSTA. Zijn biologisch signalement luidt bondig: molusk - klasse der Gastropoda (=buikpotigen, d.w.z. met brede gespierde voet aan de buikzijde) - onderklasse der Prosobranchia (Gastropoda waarbij de kieuwen vóór het hart liggen) - familie der *Buccinidae* (=trompetschelpen; uit het Lat. Buccina = slakvormige horen, tritonshoren). (...) Grote schelpen uit die familie werden wel eens gebruikt als muziekinstrument. Zij vertonen de eigenschap de geluiden uit de omgeving te weerkaatsen als geruis. De Nederlandse wetenschappelijke naam voor de *Tritonofusus* is: Slanke Noordhoren. (...) Hij komt zeer zelden aan de Noordzeekust voor. Tot die *Buccinidae* behoren verder de Noordhoren (*Neptunus antiqua*), de *Fusus islandicus* en vooral de *Buccinum undatum* Linné, de wulk (Fr. buccin, Duits Trompetenschnecke, Kinkhorn). Wegens de zeldzaamheid van de Slanke Noordhoren en de talrijkheid van de verwante wulk, is het deze laatste die gewoonlijk aangeduid wordt door kinkhoren".

De verklaring van de verwante term kinkankhoren is niet zo eenvoudig. DE BO (1892) zegt als volgt: "Dit woord is gevormd met een lasch in den grondvorm (kink-ank-hoorn)". Hij vergelijkt dit woord met o.a.: flameien naast fleien, karnakkelen naast knakken, klabotsen naast klotsen, pardaf naast paf, enz... Ook BILLIET (1957) geeft dergelijke verklaring: "Een psychologische grond voor

de verklaring van kinkankhoren is m.i. de eufonie, de klanksymbolische en de klankeexpressieve waarde van de overbekende vokaalwisseling i/a die in het Frans, het Duits en het Nederlands tot de vorming van talrijke welluidende woorden heeft geleid. In het Nederlands treffen we onder andere aan: bimbam, fikfak, kiskassen, (...), tik-tak, tingel-tangel, tjif-tjaf, spikkel-spatten, wisjewasje, zig-zag, enz. Ieder zal toegeven dat kinkankhoren melodieuzer klinkt dan kinkhoren, en welluidendheid is voor het ontstaan en voortleven van een woord niet onbelangrijk".

De Wulk zet zijn eieren af in grote sponsachtige massa's. Deze pakketten bestaan uit een groot aantal kleine eikapsels. Binnenin die eikapsels ontwikkelen zich dan de kleine Wulkjes. Deze eiernesten kennen te Oostende ook een speciale dialectbenaming, nl. sponzen of rateldutsen. De eerstgenoemde benaming is de recentste.

BLY (1931) schrijft op p. 275 bij de wulk: "De eiernesten dezer dieren, welke men vaak op het strand vindt, gelijken veel op sponzen en bevatten ±500 eieren, waarvan nog geen twee dozijn tot ontwikkeling komen. Op de Vlaamsche kust noemt men die eiernesten rateldutsen of eierbonken". Het eerste lid van rateldutsen (in Oostende spreekt men dit uit als roateldutsen) duidt waarschijnlijk op het geritsel (ratelen) dat men hoort als men de eiertrossen schudt. Het tweede lid - duts - betekent in het Oostends zoveel als "sukkelaar"; misschien zou dit betrekking kunnen hebben op de kleine, dode Wulkjes die soms nog in de eikapsels zitten. DE BO (1892) noemt deze eikapsels wullokraatsel.

Tegenwoordig zijn deze dialectnamen niet meer gekend, de eikapsels van de Wulk worden nu bijna altijd aangeduidt met de naam spons of sponzen (uitgesproken spoensche(n)). Veel toeristen denken immers ook dat de eikapsels een soort spons zijn.

Literatuur.

- BILLIET, G., 1957. Iets over Kinkhoren en Wulk.- Biekerf, 58(3): 70-72.
BLY, F., 1931. Verklarende Vakwoordenlijst van de Zee-visscherij.- De Vlaamsche Drukkerij, Leuven.
BO, L.L., DE, 1892. Westvlaamsch Idioticon.- A. Siffer, Gent.
VRIES, J., DE, 1971. Nederlands Etymologisch Woordenboek.- E.J. Brill, Leiden.
Woordenboek der Nederlandse Taal, 1882-1984.- M. Nijhoff, 's-Gravenhage - A.W. Slijthoff, Leiden.